

2 Verhoogde zorg - fase 1

Hoe kan een school omgaan met leerlingen die meer zorg nodig hebben bij hun motorische ontwikkeling? Dit vind je terug in Verhoogde zorg, het tweede deel van het [Specifiek Diagnostisch Protocol bij een vertraagde of afwijkende motorische ontwikkeling en/of vermoeden van een motorische ontwikkelingsstoornis](#). Lees dit bij voorkeur samen met [Brede \(preventieve\) basiszorg](#), [Uitbreiding van zorg](#) en het [Theoretisch deel](#) van dit protocol. De protocollen zijn een leidraad voor diagnostiek binnen de onderwijscontext gehanteerd door CLB-teams in samenwerking met scholen. Een Specifiek Diagnostisch Protocol is een concrete vertaling van de algemene handvatten in het [Algemeen Diagnostisch Protocol](#) (ADP). Individueel Aangepast Curriculum komt niet aan bod in dit specifiek diagnostisch protocol. Hiervoor verwijzen we naar [fase 3 in het ADP](#).

1 Zorgoverleg

De leerkracht geeft vanuit zijn observaties¹ aan dat hij vermoedt dat de leerling de ontwikkelingsdoelen en eindtermen niet haalt. Hij geeft aan welke maatregelen hij al ondernomen heeft om de leerling te helpen en welk effect deze hadden. In deze fase is het noodzakelijk om de leerkracht L.O. te bevragen en te laten aanwezig zijn op het zorgoverleg.

De leerkrachten hebben een idee over wat een normale motorische ontwikkeling inhoudt. Hierbij vergelijkt men de prestaties van de leerling met de gemiddelde prestaties van leeftijdsgenoten. Men houdt doorgaans rekening met een speling van zes maanden.

Problemen in de motoriek kunnen aanleiding geven tot leer-, gedrags- en/of emotionele problemen². Zo kan een leerling die motorische problemen heeft moeite hebben om iets net en afgewerkt af te leveren of om het goed kunnen organiseren. Deze leerlingen hebben het dus vaak moeilijk met het automatiseren en het uitvoeren van gecombineerde opdrachten, met schrijven, met de oog-handcoördinatie, met concentratie, ...

Leerlingen kunnen door hun motorische onhandigheid moeite hebben met het leggen van sociale contacten bij leeftijdsgenoten of kunnen zich hierdoor niet goed in hun vel voelen.

¹ Vanuit leerlingvolgsystemen kan reeds heel wat informatie verkregen worden bijvoorbeeld 'Kleuters veilig oversteken' zie diagnostisch materiaal.

² Zie theorie: Relevante ontwikkelingsaspecten en comorbiditeit

Binnen het zorgoverleg wordt de leerling besproken, acties worden gepland en afspraken gemaakt in verband met het informeren van ouders en leerling³.

2 Verzamelen van informatie

Om na te gaan wat er al bekend is over de motorische problemen en om de onderwijs-, opvoedings- en ondersteuningsbehoeften zo goed mogelijk te bepalen, blijft het nodig om breed te kijken naar de leerling.

Er wordt met zoveel mogelijk betrokkenen gesproken en er wordt gericht geobserveerd in verschillende situaties zoals tijdens lessen L.O., in de klassituatie, tijdens vrij spel, op de speelplaats, ... Zich (laten) informeren en observeren zijn twee manieren om zicht te krijgen op de leerlingen met motorische zorgvragen. Van daaruit kunnen de onderwijs-, opvoedings- en ondersteuningsbehoeften worden geformuleerd.

- **Gesprekken met leerkrachten**

De leerkracht lichamelijke opvoeding en de klasleerkracht hebben een beeld over de individuele vorderingen van de leerling op gebied van motoriek. Om meer informatie te verzamelen is het mogelijk om andere betrokken leerkrachten te bevragen.

- **Gesprekken met leerlingen**

Individuele gesprekken met leerlingen gebeuren op een school nog weinig systematisch. Nochtans is het van belang dat leerlingen betrokken worden bij het verzamelen van informatie zodat ze in een latere fase open staan voor de geplande interventies. De leerling zal zich prettiger voelen en weet ook wat er van hem verwacht wordt.

Tussentijdse gesprekken en evaluaties met de leerling zijn belangrijk om ondersteuning te geven wanneer dit nodig is. De leerkracht en zorgteam volgen de interventies op en luisteren goed naar de leerling, om erachter te komen waarmee hij problemen heeft.

- **Gesprekken met ouders**

Omdat ouders en schoolteam partners zijn in de zorg van de leerling, is met ouders een gesprek aangaan over onderwijs-, opvoedings- en ondersteuningsbehoeften en aanpak van de motorische problemen op school aangewezen.

Het gesprek begint best met een beschrijving van de problemen van hun kind en de situaties waarin deze worden opgemerkt. Deze informatie komt uit de gerichte

³ Calmeyn P., Kinderen met een coördinatie-ontwikkelingsstoornis, hoe ga je ermee om in de klas, Praktijkgids voor de basisschool, Kluwer, 2007 blz. 119

observaties tijdens de L.O., in de klas, op de speelplaats, ... en uit de bespreking op het zorgoverleg. Er wordt bij de ouders gepeild naar het motorisch functioneren van hun kind en of zij zich hierover zorgen maken.

Vervolgens worden de mogelijkheden van aanpak geschetst. Er wordt ruimte gelaten voor de inbreng van de ouders en er wordt besproken in hoeverre de ouders willen en kunnen meewerken. Bijvoorbeeld kan het aantal en de duur van spel- en bewegingsmomenten thuis worden uitgebreid⁴.

- **Observatie⁵**

Bij de observatie speelt de beroepservaring een belangrijke rol. Iemand met ervaring voelt zeer vlug aan wanneer iets hapert of fout loopt. Hij herkent signalen en signaalgedrag⁶.

Bij het in kaart brengen van de motorische competenties dient er geobserveerd te worden in verschillende situaties. Verder kan de observatie van de effecten van aanpassingen aan de onderwijsleeromgeving informatie leveren over een mogelijke aanpak in een latere fase.

3 Onderwijsbehoeften en aanpak bepalen

Respect voor en constructieve communicatie met zowel de leerling als zijn ouders geven mogelijkheden om een beter zicht te krijgen op de onderwijs- en opvoedingsbehoeften en tot een mogelijke aanpak te komen.

Hierna volgen enkele voorbeelden:

Onderwijs- en opvoedingsbehoefte: Gilles zit in het eerste leerjaar en heeft moeite met zijn schrijfmotoriek. Dit uit zich bij het tekenen, kleuren en het aanvankelijk schrijven. Bij een observatie komt aan het licht dat Gilles vooral moeite heeft met een goede zit- en schrijfhouding en dat hij nood heeft aan aanpassingen in zijn directe omgeving.

Mogelijke aanpak: samen met het zorgteam maakt de klasleerkracht aanpassingen in het klaslokaal zoals een antislipmat op de stoel van Gilles en het aanduiden van de schrijfzone op zijn bank.

⁴ Zie ook het oudergesprek in: Van Gelder W. en Stroes H., Leerlingvolgsysteem bewegen en spelen. Over observeren, registreren en extra zorg, Elsevier, Amsterdam, 2009

⁵ Zie algemeen deel

⁶ Voor een plan voor een stapsgewijze aanpak bij kleuters zie: Bertrants E., De Medts C., Descheppere G., Kleuterstappen in beweging, bewegingszorg voor het jonge kind, Acco, Leuven, 2003

Onderwijs- en opvoedingsbehoefte: het valt op dat Lotte heel veel dingen laat vallen zoals ringmappen, papieren en dat ze organisatieproblemen heeft. Lotte heeft een leerkracht en klasgenoten nodig die haar ondersteunen en helpen in deze situaties.

Mogelijke aanpak: in samenspraak met Lotte bespreekt de leerkracht deze behoefte met de leerlingen. Lotte heeft een 'assistent' nodig die samen met haar de bladen helpt te sorteren, perforeren en nummeren.

Onderwijs- en opvoedingssituatie: Bram zit in het eerste leerjaar. Zowel de leerkracht L.O. als de klasleerkracht merken op dat hij moeite heeft met het zich aan- en uitkleden.

Mogelijke aanpak: er wordt samen met de ouders en Bram afgesproken dat hij een zestal weken gericht gaat oefenen met het zich aan- en uitkleden. Elke dag noteert men of dit gelukt is of niet. Op dagen dat Bram sportactiviteiten heeft, wordt er met de ouders afgesproken om gemakkelijke kledij te voorzien.

4 Plannen, handelen en evalueren⁷

Heel wat min of meer beperkte problemen kunnen schoolintern worden aangepakt en opgelost. Hierbij speelt de kwaliteit, de duur en de uitvoering van extra zorgacties een rol. Men houdt bij de zorgacties rekening met het moeilijkheidsniveau, de hoeveelheid en de interesse van de leerling. Een belangrijk uitgangspunt is het behoud van de motivatie van de leerling.

Aandachtspunten bij het uitwerken van acties:

- geef leerlingen de 'tijd' om te ontwikkelen: jonge kinderen ontwikkelen met energiespreiding over de verschillende domeinen;
- geloof in de groeikansen van leerlingen;
- maak leerlingen competent, leg niet louter de focus op indrillen van vaardigheden;
- bekijk de totale en harmonische ontwikkeling van de leerling;
- binnen elk ontwikkelingsdomein groeit de leerling in een eigen tempo. Er is soms een terugval na een ziekte of een achterstand kan snel worden ingehaald.

Bij het maken van afspraken wordt er ook een evaluatiedatum gepland. De tijd tussen het opstarten van de geplande interventie en de evaluatiedatum kan schommelen tussen drie en zes maanden.

⁷ Voor praktische suggesties en ideeën tot verbreding van zorg zie:

Van Gelder W. en Stroes H., Leerlingvolgsysteem bewegen en spelen. Over observeren, registreren en extra zorg, Elsevier, Amsterdam, 2009, blz. 179-214

Tijdens de evaluatie wordt besproken of er evolutie is en hoe die in verhouding staat tot de vooropgestelde doelen.

De maatregelen kunnen na evaluatie resulteren in de vaststelling dat:

- de maatregelen volstaan: er wordt beslist om de maatregelen af te bouwen en de leerling verder op te volgen;
- de maatregelen volstaan en blijven behouden;
- de maatregelen uit de verhoogde zorg geen of onvoldoende resultaat opleveren binnen de afgesproken termijn. De maatregelen worden bijgestuurd. Indien bij herevaluatie opnieuw blijkt dat er geen of onvoldoende resultaat is, wordt gelijktijdig met een nieuwe bijsturing het CLB ingeschakeld en wordt er overgegaan naar de fase van uitbreiding van zorg;
- de maatregelen wel resultaten opleveren, maar men zich zorgen blijft maken over het functioneren van de leerling zonder deze maatregelen. Gelijktijdig wordt het CLB ingeschakeld en wordt er overgegaan naar de fase van uitbreiding van zorg.